

до наказу від 10.05.2022 р. № 284

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра економіки

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан економічного факультету

_____ (Діброва А.Д.)

“ ____ ” _____ 2022 р.

“СХВАЛЕНО”

на засіданні кафедри економіки

Протокол № 15 від “17” травня 2022 р.

Завідувач кафедри _____ (Байдала В.В.)

”РОЗГЛЯНУТО ”

Гарант ОП 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

_____ (Яворська В.О.)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

освітня програма « Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

Факультет економічний

Розробник: к.е.н., доцент Ільків Л.А.

1. Опис навчальної дисципліни

Економіка природокористування

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	Бакалавр	
Галузь знань	07 «Управління та адміністрування»	
Спеціальність	076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність	
Освітня програма	Підприємництво, торгівля та біржова діяльність	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	3	
Курсовий проект (робота) (за наявності)	-	
Форма контролю	Екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	2	3
Семестр	4	5
Лекційні заняття	30 год.	4 год.
Практичні, семінарські заняття	30 год.	4 год.
Лабораторні заняття	-	-
Самостійна робота	60 год.	-
Індивідуальні завдання	-	-
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	4 год.	

2. Мета, завдання та компетентності навчальної дисципліни

Програма вивчення навчальної дисципліни "Економіка природокористування" складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки студентів ОС "Бакалавр" спеціальності 076 "Підприємництво, торгівля та біржова діяльність" і є важливою складовою частиною обов'язкових дисциплін за фахом у системі підготовки фахівців з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є дослідження механізму суспільних відносин щодо залучення природних ресурсів у процес розширеного відтворення та охорони навколишнього середовища на основі досягнень науково-технічного прогресу і дотримання об'єктивних законів розвитку біосфери.

Мета: формування екологічно обґрунтованих пріоритетів соціально-економічного розвитку суспільства і пошук найбільш ефективних шляхів досягнення поставлених цілей

Завдання: дослідження екологічних наслідків науково-технічного прогресу, впровадження екологічного моніторингу; розробка системи екологічного управління; розробка методів оцінки природних ресурсів з метою включення в економічні розрахунки їх вартості; дослідження розміщення виробництв, нової техніки та технологій з урахуванням екологічних вимог; розробка глобальних екологічних прогнозів; дослідження комплексного використання відходів виробництва, сировини, вторинних матеріальних ресурсів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: методи обґрунтування основних напрямків природокористування та механізм державного регулювання у сфері використання, охорони і відтворення природно-ресурсного потенціалу

вміти: визначити вплив використання природно-ресурсного потенціалу на економічну господарську діяльність і навколишнє середовище, шляхи оздоровлення екологічної обстановки та створення сприятливих умов для життєдіяльності населення

Набуття компетентностей:

загальні компетентності (ЗК):

ЗК 9. ЗК 9. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

ЗК 10. Здатність діяти відповідально та свідомо.

ЗК 12. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

фахові (спеціальні) компетентності (ФК):

СК 6. Здатність здійснювати діяльність з дотриманням вимог нормативно-правових документів у сфері підприємницької, торговельної та біржової діяльності.

СК 11. Здатність до організації підприємницької та торговельної діяльності в аграрній сфері за умов використання інноваційних підходів та міжнародної комерції в агробізнесі.

3. Програма та структура навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. НАУКОВІ ОСНОВИ ЕКОНОМІКИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Тема 1. Економіка природокористування як особлива галузь знань

При вивченні теми досліджуються наукові основи становлення економіки природокористування. Розглядається економіка природокористування як наука та її функції. Розкривається предмет і методи дослідження економіки природокористування, а також визначається мета і завдання курсу.

Тема 2. Наукові основи раціонального природокористування та охорони довкілля

При вивченні теми розкривається поняття, види, особливості та принципи раціонального природокористування, досліджуються основні проблеми та моделі регулювання сфери природокористування.

Тема 3. День екологічного боргу та розрахунок екологічного сліду.

Розкривається поняття екологічного боргу, виникнення дня екологічного боргу, розрахунок власного екологічного сліду.

Тема 4. Екологічний зміст науково-технічного прогресу та глобальні проблеми людства

При вивченні теми розкривається суть і характерні риси науково-технічного прогресу та науково-технічної революції, а також екологічний зміст сучасної науково-технічної революції. Досліджуються екологічні проблеми людства в освітленні технологічно розвитку. Розкривається суть екологізації виробництва як шляху зближення економіки та екології.

Тема 5. Теорія економічних збитків від антропогенного впливу на довкілля та методика їх визначення

При вивченні теми визначається загальна класифікація порушень навколишнього природного середовища, розкривається суть економічних збитків від антропогенного впливу, їх види та етапи визначення, досліджуються основні підходи та методи визначення еколого-економічних збитків, а також розкриваються особливості визначення таких збитків в аграрному секторі.

Тема 6. Розрахунок еколого-економічних збитків від антропогенного навантаження на природні ресурси

Сутність та загальна класифікація порушень навколишнього природного середовища, суть економічних збитків та їх види, методи визначення економічних збитків, особливості методики визначення економічних збитків в аграрному секторі.

Тема 7. Розрахунок розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів

Методика визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням земельних ресурсів. Методика визначення розмірів шкоди, зумовленої засміченням земельних ресурсів

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ТА ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Тема 8. Природні ресурси як фактор соціально-економічного розвитку та їх еколого-економічна оцінка

При вивченні теми розкривається поняття, класифікація та роль природних ресурсів у навколишньому природному середовищі, визначається суть та поняття економічної оцінки природних ресурсів, а також досліджуються основні підходи та методи економічної оцінки природних ресурсів. Визначається розмір школи від забруднення земельних ресурсів.

Тема 9. Розрахунок збитків, заподіяних рибному господарству внаслідок забруднення рибогосподарських водойм

Методика розрахунку збитків, заподіяних рибному господарству внаслідок забруднення рибогосподарських водойм. Поняття економічної оцінки та економічних збитків.

Тема 10. Еколого-економічні проблеми раціонального використання земельних ресурсів і їх охорони

При вивченні теми розглядається важливість земельних ресурсів як основи біосферних процесів та матеріального добробуту людства, розкриваються поняття і напрями раціонального землекористування, виявляються та досліджуються закономірності і тенденції використання земельних ресурсів, а також розглядаються необхідні заходи щодо раціонального використання земельних ресурсів та їх охорони.

Тема 11. Розрахунок рентної плати за спеціальне використання водних ресурсів та плати за користування водами для потреб гідроенергетики і водного транспорту

Методика розрахунку рентної плати за спеціальне використання водних ресурсів. Методика визначення рентної плати за користування водами для потреб гідроенергетики. Методика визначення рентної плати за користування водами для потреб водного транспорту.

Тема 12. Економіка використання водних ресурсів і контроль за їх забрудненням

При вивченні теми розкриваються роль і значення водних ресурсів в агропромисловому виробництві, досліджується поняття раціонального водокористування та основні його напрями, розглядаються показники, що характеризують використання і забруднення водних ресурсів. Виявляються джерела забруднення поверхневих і підземних вод, вимоги до якості господарської води та методи очищення. Розглядаються шляхи раціонального використання і вдосконалення охорони водних ресурсів у агропромисловому виробництві.

Тема 13. Розрахунок розмірів відшкодування збитків від забруднення водних ресурсів

Вивчити поняття економічної оцінки та економічних збитків. Вивчити методику розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів.

Тема 14. Лісові ресурси, їх використання, відтворення і охорона

При вивченні теми розглядається значення лісу в збереженні екосистем, розкривається поняття лісових ресурсів та екологічне районування лісів, обговорюється роль лісового господарства, його особливості і завдання, визначаються показники рівня використання та забруднення лісів, а також заходи щодо поліпшення використання, відновлення і охорони лісових ресурсів та їх ефективність.

Тема 15. Відтворення та регулювання стану атмосферного повітря

При вивченні теми розглядається значення атмосферного повітря, його склад і біохімічна роль, визначаються джерела забруднення атмосферного повітря та його екологічні наслідки, показники рівня шкідливих викидів в атмосферу, а також заходи щодо раціонального науково обґрунтованого відтворення та регулювання стану повітряного басейну.

Тема 16. Розрахунок розмірів компенсації збитків за наднормативні викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Методика розрахунку збитків за наднормативні викиди, аварійні викиди, самовільні викиди в атмосферне повітря.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ТА УПРАВЛІННЯ РАЦІОНАЛЬНИМ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯМ

Тема 17. Концепція еколого-економічного сталого розвитку

При вивченні теми розкривається поняття, основні цілі та принципи сталого розвитку. Досліджуються екологічні проблеми сталого розвитку України.

Тема 18. Економічний механізм регулювання раціонального природокористування

При вивченні теми розглядаються основні принципи розробки економічного механізму природокористування, а також досліджується система економічного стимулювання природоохоронної діяльності, розглядається роль екологічних фондів в економічному механізмі охорони навколишнього природного середовища, а також розкриваються поняття екологічної експертизи, екологічного аудиту, екологічного менеджменту та екологічного маркетингу.

Тема 19. Організація управління і нормування якості довкілля

При вивченні теми розкривається суть та функції управління в галузі природокористування, досліджуються стандартизація та нормування якості довкілля, виявляється значення системи екологічної сертифікації та ліцензування.

Тема 20. Економічна ефективність здійснення природоохоронних заходів

При вивченні теми розкривається суть та результати природоохоронних заходів, досліджується економічна ефективність природоохоронної діяльності та економічна ефективність природоохоронних заходів у землеробстві, а також інформаційне забезпечення природоохоронної діяльності.

Тема 21. Міжнародне співробітництво з екологічних проблем

При вивченні теми досліджується розвиток міжнародного співробітництва в екологічній сфері, особливості здійснення природоохоронної політики в зарубіжних країнах, а також зарубіжний досвід у сфері природокористування та його значення для України.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							Заочна форма						
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
			л	сем	п	інд	с.р.		л	п	сем	інд	с.р.	
<i>Змістовий модуль 1. Наукові основи раціонального природокористування</i>														
Тема 1. Економіка природокористування як особлива галузь знань		6	2				4	2	2					
Тема 2. Наукові основи раціонального природокористування та охорони довкілля		7	2		1		4							
Тема 3. День екологічного боргу та розрахунок екологічного сліду		4			2		2							
Тема 4. Екологічний зміст науково-технічного прогресу та глобальні проблеми людства		5	2		1		2							
Тема 5. Теорія економічних збитків від антропогенного впливу на довкілля та методика їх визначення		6	2				4							
Тема 6. Розрахунок збитків від антропогенного впливу на довкілля		4			2		2							
Тема 7. Розрахунок розміру шкоди від забруднення земельних ресурсів		4			2		2							
Разом за змістовим модулем 1		36	8		8		20	2	2					
<i>Змістовий модуль 2. Економічна оцінка та еколого-економічні проблеми використання природних ресурсів</i>														
Тема 1. Природні ресурси як фактор соціально-економічного розвитку та їх екон. оцінка		4	2				2							
Тема 2. Розрахунок збитків, заподіяних рибному господарству внаслідок порушення законодавства про охорону довкілля		2			2									
Тема 3. Еколого-економічні проблеми Раціонального використання земельних ресурсів і їх охорони		4	2				2							
Тема 4. Розрахунок рентної плати за спеціальне використання водних ресурсів, за користування водами для потреб гідроенергетики та водного транспорту		2			2									
Тема 5. Економіка використання водних ресурсів і контроль за їх забрудненням		4	2				2							
Тема 6. Розрахунок збитків від забруднення водних ресурсів		4			4									
Тема 7. Лісові ресурси, їх використання, відтворення і охорона		5	2		2		1							
Тема 8. Відтворення та регулювання стану атмосферного повітря		3	2				1							
Тема 9. Розрахунок розмірів компенсації збитків за наднормативні викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря		4			2		2							
Разом за змістовим модулем 2		42	10		12		20	4	2	2				
<i>Змістовий модуль 3. Економічний механізм та управління раціональним природокористуванням</i>														
Тема 1. Концепція еколого-економічного сталого розвитку		7	2		3		2							
Тема 2. Економічний механізм регулювання раціонального природокористування		8	3		3		2	2	2					
Тема 3. Організація управління і нормування якості довкілля		4	2				2							
Тема 4. Економічна ефективність здійснення природоохоронних заходів		7	3		2		2							

Тема 5. Міжнародне співробітництво з екологічних проблем	6	2		2		2						
Разом за змістовим модулем 3	42	12		10		20	4	2	2			
Усього годин	120	30		30		60	8	4	4			

4. Теми семінарських занять (не передбачені навчальним планом)

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Наукові основи раціонального природокористування та охорони довкілля	1
2	День екологічного боргу та розрахунок екологічного сліду	2
3	Екологічний зміст НТП та глобальні проблеми людства	1
4	Розрахунок збитків від антропогенного навантаження на природні ресурси	2
5	Розрахунок збитків, заподіяних рибному господарству внаслідок порушення законодавства про охорону довкілля	2
6	Розрахунок розміру шкоди від забруднення земельних ресурсів	2
7	Розрахунок рентної плати за спеціальне використання водних ресурсів, користування водами для потреб гідроенергетики і водного транспорту	2
8	Розрахунок збитків, що заподіяні державі внаслідок порушення законодавства про охорону і раціональне використання водних ресурсів	4
9	Лісові ресурси, їх використання, відтворення і охорона	2
10	Розрахунок розмірів компенсації збитків за наднормативні викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря	2
11	Концепція еколого-економічного сталого розвитку	3
12	Економічний механізм регулювання раціонального природокористування	3
13	Економічна ефективність здійснення природоохоронних заходів	2
14	Міжнародне співробітництво з екологічних проблем	2

6. Теми лабораторних занять (не передбачені навчальним планом)

7. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами.

1. Розкрийте специфіку взаємовідносин суспільства та природи на різних етапах суспільного розвитку
2. Назвіть та охарактеризуйте основні етапи та критерії розвитку взаємовідносин суспільства і природи
3. Охарактеризуйте основні функції економіки природокористування, визначте її предмет та об'єкт

4. Назвіть принципи раціонального природокористування і охарактеризуйте один з них на вибір
5. Охарактеризуйте види природокористування з огляду на їх виробничу та екологічну сторони
6. Що таке метод науки? Назвіть загальнонаукові та прикладні методи дослідження економіки природокористування.
7. Визначте основні завдання економіки природокористування як науки та назвіть і охарактеризуйте форми природокористування
8. Які принципи природокористування є визначальними і на яких базується чинне природноресурсове право та розкрийте сутність принципу «нульового рівня» споживання природних ресурсів.
9. Назвіть та охарактеризуйте види природокористування. Які етапи природокористування характерні для господарювання в Україні? Дайте характеристику кожному етапові.
10. Назвіть та охарактеризуйте види та форми природокористування. Роль принципу “забруднювач платить” в економіці природокористування.
11. Назвіть види економічних збитків від забруднення довкілля та охарактеризуйте кожен із них
12. Охарактеризуйте основні причини та джерела порушень навколишнього природного середовища
13. Охарактеризуйте основні складові сталого розвитку
14. Поясніть, як реалізувати такий захід екологізації як «застосування біологічних методів ведення сільськогосподарського виробництва»
15. Розкрийте суть НТП та НТР, визначте їх спільні та відмінні риси.
16. Розкрийте поняття сталого розвитку та охарактеризуйте основні екологічні проблеми, вирішення яких необхідне для його забезпечення в Україні.
17. Назвіть основні критерії та обґрунтуйте класифікацію порушень довкілля.
18. Розкрийте особливості методики визначення економічних збитків від антропогенного навантаження в аграрному секторі. Наведіть приклади.
19. Визначте та обґрунтуйте напрями реалізації стратегії сталого розвитку економіки України.
20. Поясніть історичну закономірність таких явищ, як НТП та НТР. Охарактеризуйте основні сторони та напрями розвитку процесів НТП.
21. Охарактеризуйте суть та критерії основних підходів щодо визначення економічних збитків, що виникають внаслідок забруднення довкілля.
22. Методика обчислення рентної плати за спеціальне використання водних ресурсів, для потреб водного транспорту та гідроенергетики
23. Дайте визначення поняттям “глобальна екологічна криза” та “глобальна екологічна катастрофа”. Розкрийте основні причини, що зумовили загострення глобальної екологічної кризи.
24. Назвіть види економічних збитків від забруднення довкілля та охарактеризуйте кожен із них
25. Природно-ресурсний потенціал (поняття, стан в Україні)
26. Назвіть та дайте характеристику типам платежів за природні ресурси та поясніть як встановлюються ліміти та ставки рентної плати за природні ресурси?
27. Охарактеризуйте основні причини та джерела порушень довкілля та дайте визначення природним ресурсам та природним умовам по відношенню до господарського використання
28. Охарактеризуйте основні кількісні методи визначення величини економічних збитків від забруднення довкілля та можливості їх практичного застосування
29. Класифікація природних ресурсів виходячи з господарського використання
30. Розподіл платежів за використання природних ресурсів
31. Назвіть основні складові інноваційної діяльності, що дадуть можливість створити сприятливі передумови для підвищення ефективності ресурсозбереження
32. Назвіть та охарактеризуйте функції які виконують економічні збитки

33. Назвіть та охарактеризуйте основні підходи до економічної оцінки природних ресурсів
34. Суть поняття «екологічний слід» та поняття «день екологічного боргу»
35. Поясніть сутнісні відмінності між неокласичною та кейнсіанською моделями управління природокористуванням. Яка з них є більш прийнятною для умов України?
36. Паризька кліматична угода
37. Що таке кадастр природних ресурсів та які його види практикуються?
38. Що розуміють під економічною оцінкою природних ресурсів та які функції вона виконує?
39. Наведіть класифікацію основних підходів щодо економічної оцінки природних ресурсів
40. Визначте етапи розробки та реалізації економічного механізму раціонального природокористування..
41. Які принципи покладено в основу створення ефективного економічного механізму природокористування?
42. Розкрийте сутність економічного механізму природокористування, розмежуйте характерні риси основних його типів.
43. Визначте та охарактеризуйте основні елементи економічного механізму природокористування.
44. Дайте визначення поняття «екологічний податок», обґрунтуйте доцільність його впровадження в практику господарювання.
45. Обґрунтуйте власний варіант трансформації вітчизняного економічного механізму природокористування.
46. Розкрийте зміст поняття «екологічне страхування», охарактеризуйте його суб'єкти та визначте пріоритети розвитку в Україні.
47. Екологізація виробництва як шлях зближення економіки та екології (суть екологізації, екологізація с.г., її напрями, приклади)
48. Еколого-економічні проблеми використання земельних ресурсів в Україні
49. Економіка водокористування: суть, джерела забруднення, вимоги до якості води тощо
50. Економіка лісокористування: поняття лісових ресурсів, їх значення, показники рівня використання та забруднення, заходи щодо поліпшення використання
51. Економічна ефективність здійснення природоохоронних заходів (суть, показники, інформаційне забезпечення)
52. Організація управління в галузі природокористування
53. Стандартизація та нормування якості довкілля
54. Екологічна сертифікація та ліцензування
55. Розвиток міжнародного співробітництва в екологічній сфері
56. Особливості здійснення природоохоронної політики в Україні та світі

Зразки тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами

	Питання 1. Економічна доцільність впровадження інновацій в галузі природокористування визначається
1	економічними чинниками
2	екологічними чинниками
3	соціальними чинниками
4	технічними чинниками

	Питання 2. Всі сторони впливу суспільства на природу в тому числі її охорону, освоєння і перетворення – це
	<i>У бланку відповідей подати одним словом</i>

	Питання 3. Знайдіть відповідність
1	Економічний А. обумовлюється зменшенням негативного впливу на довкілля й

	й результат	виявляється у зменшенні обсягів забруднюючих речовин
2	Екологічний результат	Б. підвищення рівня життя населення, ефективності соціального виробництва
3	Соціальний результат	В. економія або попередження втрат природних ресурсів, живої та уречевленої праці у всіх сферах економіки, а також у сфері особистого споживання та виражається в грошовій формі

	Питання 4. Еколого-економічні збитки поділяють:	
1	фактичні	
2	прогнозні	
3	попереджувальні	
4	санітарні	
5	антропогенні	

	Питання 5. Плата за використання природних ресурсів встановлюється на основі:	
1	нормативів плати	
2	обсягів балансових запасів	
3	лімітів використання природних ресурсів	
4	коефіцієнтів	

	Питання 6. Знайдіть відповідність	
1	Екологічний аудит	А. підсистема загальної системи управління будь-яким об'єктом, яка гармонізує роботу й розвиток підприємства в навколишньому середовищі й екологічному правовому полі
2	Екологічний маркетинг	Б. розробка системи норм, правил і регламентів допустимого навантаження на довкілля
3	Екологічний менеджмент	В. перевірка здатності виробничих систем до самоочищення й випуску екологічно чистої продукції
4.		Г. управлінська діяльність, спрямована на визначення, прогнозування та задоволення споживацьких потреб таким чином, щоб не порушувати екологічної рівноваги в довкіллі

	Питання 7. Порушення природних ландшафтів, історичних місць малопривабливими будівлями, а також процесами прискореної урбанізації – це є	
	<i>У бланку відповідей подати словами</i>	

	Питання 8. Загострення екологічних проблем в землекористуванні викликане:	
1	- надзвичайно великою інтенсивністю ведення сільськогосподарських робіт,	
2	- використанням потужної сільськогосподарської техніки	
3	- збільшенням доз і дисбалансу внесених мінеральних добрив	
4	- неконтрольованим використанням отрутохімікатів в умовах низької культури виробництва	

	Питання 9. Яким підходам до економічної оцінки природних ресурсів відповідають наведені пояснення?	
1	рентний	А. передбачає оцінку за величиною витрат на видобуток, освоєння і використання природних ресурсів
2	монопольно-відомчий	Б. кращі ресурси отримують вищу оцінку за однакових витрат

3	затратний	В. розміри платежів мають відповідати фінансовим витратам установ, які займаються управлінням природними ресурсами
---	-----------	--

	Питання 10. Науково-технічна революція – це:	
1	- взаємозумовлений поступальний рух науки і техніки, розвитку продуктивних сил суспільства на основі дослідження, ширшого пізнання та освоєння сил природи	
2	- корінне перетворення науки й техніки, їх зв'язків і соціальних функцій, яке веде до загального перевороту в структурі та динаміці продуктивних сил суспільства	

	Питання 11. Зміна якості навколишнього середовища, що призводить до негативних наслідків – це:	
1	порушення природного середовища	
2	забруднення довкілля	
3	антропогенні збитки	
4	еколого-економічні зміни	

	Питання 12. Корінне перетворення науки і техніки, їх зв'язків та соціальних функцій, яке веде до загального перевороту в структурі й динаміці продуктивних сил суспільства – це є	
	<i>У бланку відповідей подати одним словом</i>	

	Питання 13. Знайдіть відповідність між видами порушень і їх поясненнями	
1	Фізичне	А. збільшення кількості хімічних елементів не властивих для довкілля
2	Хімічне	Б. відхилення від норми фізичних параметрів довкілля
3	Біологічне	В. порушення природних ландшафтів, історичних місць малопривабливими будівлями
4	Естетичне	Г. привнесення в середовище нових невластивих йому раніше біонтів

	Питання 14. За характером дії та ступенем визначеності економічні збитки поділяються на:	
1	природні, антропогенні	
2	глобальні, регіональні, локальні	
3	фактичні, прогнозні, попереджені	
4	організаційні, технологічні, експлуатаційні	
5	державні, громадські	

	Питання 15. Види забруднення водою:	
1	природне, бактеріальне, фізико-хімічне	
2	механічне, хімічне, біологічне	
3	бактеріальне, хімічне, теплове	
4	хімічне, природне, теплове	

	Питання 16. Знайдіть відповідність між принципами сталого розвитку та їх поясненнями	
1	принцип «передбачати і запобігати»	А. використання ресурсів у рамках масштабів регенеративної здатності екосистем
2	принцип балансу між ресурсами і забрудненням	Б. збереження сучасного стану НПС

3	принцип обережності	В. більш дешевий, ніж ліквідація збитків
---	---------------------	--

	Питання 17. Площа вкритих лісом земель в загальній площі України становить... мЛН. га	
	<i>У бланку відповідей подати одним числом</i>	

	Питання 18. Порівняльна економічна ефективність визначається за формулою:	
1	$P_{здн} = P_{дн} + P_{ан}$	
2	$E_{abc} = \frac{E_p - C}{K \times d}$	
3	$E_{п} = P - B$	
4	$P = Y_{пр} + \Delta D$	
5	$\Gamma_{оз} = P_{здн} \times \Pi \times T_k$	

	Питання 19. Знайдіть відповідність	
1	Моніторинг лісів	А. оцінка відповідності системи ведення лісового господарства встановленим міжнародним вимогам щодо управління лісами та лісокористування на засадах сталого розвитку
2	Лісова сертифікація	В. система регулярного спостереження, оцінки і прогнозу динаміки кількісного і якісного стану лісів

8. Методи навчання.

Методами навчання є способи спільної діяльності й спілкування викладача і здобувачів вищої освіти, що забезпечують вироблення позитивної мотивації навчання, оволодіння системою професійних знань, умінь і навичок, формування наукового світогляду, розвиток пізнавальних сил, культури розумової праці майбутніх фахівців.

Під час навчального процесу використовуються наступні методи навчання:

Залежно від джерела знань: словесні (пояснення, бесіда, дискусія, діалог); наочні (демонстрація, ілюстрація); практичні (рішення задач, ділові ігри).

За характером пізнавальної діяльності: пояснювально-наочний проблемний виклад; частково-пошуковий та дослідницький методи.

За місцем в навчальній діяльності:

- методи організації й здійснення навчальної діяльності, що поєднують словесні, наочні і практичні методи; репродуктивні й проблемно-пошукові; методи навчальної роботи під керівництвом викладача й методи самостійної роботи здобувачів вищої освіти;

- методи контролю й самоконтролю за навчальною діяльністю: методи усного, письмового контролю; індивідуального й фронтального, тематичного і систематичного контролю.

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти передбачено застосування таких навчальних технологій:

- *робота в малих групах* дає змогу структурувати практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного здобувача вищої освіти в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкування;

- *семінари-дискусії* передбачають обмін думками і поглядами учасників з приводу даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди

і переконання, вміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів;

- *мозкові атаки* – метод розв’язання невідкладних завдань, сутність якого полягає в тому, щоб висловити як найбільшу кількість ідей за обмежений проміжок часу, обговорити і здійснити їх селекцію;

- *кейс-метод* – метод аналізу конкретних ситуацій, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності фахівців і передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, складних конфліктних випадків, проблемних ситуацій, інцидентів у процесі вивчення навчального матеріалу;

- *презентації* – виступи перед аудиторією, що використовуються для подання певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуальних завдань, інструктажу, демонстрації.

9. Форми контролю.

Відповідно до «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» затвердженого вченою радою НУБіП України ВІД від 27.12.2019 р. видами контролю знань здобувачів вищої освіти є поточний контроль, проміжна та підсумкова атестації.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних, лабораторних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувачів вищої освіти до виконання конкретної роботи.

Проміжна атестація проводиться після вивчення програмного матеріалу кожного змістового модуля. Навчальний матеріал дисциплін, які викладаються протягом одного семестру – осіннього чи весняного, поділяється лекторами на два-три змістові модулі.

Проміжна атестація має визначити рівень знань здобувачів вищої освіти з програмного матеріалу змістового модуля (рейтингова оцінка із змістового модуля), отриманих під час усіх видів занять і самостійної роботи.

Форми та методи проведення проміжної атестації, засвоєння програмного матеріалу змістового модуля розробляються лектором дисципліни і затверджується відповідною кафедрою у вигляді тестування, письмової контрольної роботи, колоквиуму, результату експерименту, що можна оцінити чисельно, розрахункової чи розрахунково-графічної роботи тощо.

Підсумковий контроль з дисципліни «Сільськогосподарське хеджування» проводиться у формі семестрового екзамену.

Засвоєння здобувачем вищої освіти програмного матеріалу змістового модуля вважається успішним, якщо рейтингова оцінка його становить не менше, ніж 60 балів за 100-бальною шкалою.

10. Розподіл балів, які отримують студенти.

Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» (наказ про уведення в дію від 27.12.2019 р. № 1371)

Рейтинг студента, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $R_{\text{нр}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{нр}} + R_{\text{ат}}$.

11. Методичне забезпечення

1. Електронний курс доступний на платформі НУБіП України – Elearn. URL: <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=1116>
2. Економіка природокористування. Методичні рекомендації до вивчення курсу. К.: ЦП «КомПринт», 2020. 104 с.
3. Тестові завдання з економіки природокористування для самостійної роботи та контролю знань студентів ВНЗ. К.: ЦП «КомПринт», 2019. 34 с.
4. Індивідуальні завдання з економіки природокористування для самостійної роботи та контролю знань студентів ВНЗ. К.: ЦП «КомПринт», 2019. 36 с.

12. Рекомендована література

Основна

1. Маменко О. М., Портянник С. В. Економіка природокористування: підручник / О.М. Маменко, С.В. Портянник; Харківська держ. зоовет. академія. Харків, 2017. 286 с.
2. Економіка природокористування. Коренюк П.І., Федулова С.О. Дніпропетровськ: Акцент ПП, 2014. 274 с.
3. Економіка природокористування: Підручник /Хвесик М.А., Рогач С.М., Кулаєць М.М., Ільків Л.А., Авраменко Т.П. К.: КомПринт, 2016. 341 с.

Допоміжна

1. Борейко В.І. Економіка довкілля та природокористування: Навч. посіб. Рівне: НУВГП, 2011. 255 с.
2. Воронцова А.С. Системно-структурний аналіз екологічного оподаткування країн Європи. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. Том 31 (70). № 6, 2020
3. Данилишин Б.М. Економіка природокористування: Підручник К., Кондор, 2010. 464 с.
4. Економіка довкілля і природних ресурсів: навчальний посібник / за заг. ред. П. Т. Бубенка; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Х.: ХНУМГ, 2014. 280 с
5. Економіка природокористування: стан, проблеми, перспективи: Збірник наукових праць за матеріалами III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (м. Ірпінь, 13-20 березня 2017 р.). Ірпінь: УДФСУ, 2017. 254 с.
6. Економічні розрахунки в природоохоронній діяльності: навч. посіб. / С. С. Рижков, А. М. Мозговий, С. М. Літварк, О. А. Літвак, Н. В. Гурець; під заг. Ред.. проф. С. С. Рижкова. 2-ге вид. Миколаїв: НУК, 2016. 228с.
7. Закон України “Про об’єкти підвищеної небезпеки” // Урядовий кур’єр (Додаток). 2001. № 43. С.1.
8. Закон України „Про охорону навколишнього природного середовища” №1264-ХІІ від 25 червня 1991 року зі змінами і доповненнями. //Відомості Верховної Ради. 1991. № 41. С. 546.
9. Ковалів О.І. Головна неврегульована в Україні передумова погіршення якісного стану природних об’єктів. Збалансоване природокористування. Науково-практичний журнал. №4. 2020. С. 5-16
10. Купінець Л.Є. Діджиталізація інформаційного забезпечення інвестиційно-інноваційної політики природокористування України. Науковий погляд: економіка та управління, №3 (69). 2020. С. 91-96
11. Мареха І.С. Аксіологічна інваріанта раціонального природокористування. Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор». № 5. 2019. С. 140-143
12. Стандартний звіт з якості державного статистичного спостереження «Витрати на охорону навколишнього природного середовища та екологічні платежі». Державна служба статистики України, 2020. 14 с.
13. Удосконалення інформаційного забезпечення як складової системи управління розвитком екологізації секторів економіки : наукова доповідь / Л.Є. Купінець, О.М. Шершун ; НАН України, Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж. Одеса : ІПРЕЕД НАНУ, 2019. 46 с

14. Шершун О.М. Адаптація інформаційного забезпечення природоохоронного управління до міжнародних вимог. Наукова конференція молодих вчених Одеського державного екологічного університету. 25-29 травня 2020 р., Україна, м. Одеса. С. 163

13. Інформаційні ресурси

1. Промислова екологія URL:<http://www.eco.com.ua/>
2. Екологія життя URL: www.eco-live.com.ua/
3. Економіка природокористування URL: <http://studopedia.com.ua/ekonomikapripod.php>
4. Держкомзем України. URL: www.dkzr.gov.ua
5. Верховна Рада України URL: www.rada.gov.ua
6. Державний комітет статистики України URL: www.ukrstat.gov.ua